

20 lat kieleckiego Centrum Geoedukacji

Rada Miasta Kielce 18 września 2003 r. powołała w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta jednostkę nazwaną Centrum Geoedukacji (Uchwała, 2003). Było to konsekwencją wieloletnich działań Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Instytutu Geologicznego (OŚ PIG), które wcześniej doprowadziły do utworzenia w 1996 r. Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego – zaprojektowanego jako Chęcińsko-Kielecki Geologiczny Park Krajobrazowy – pierwszego w Polsce i w Europie nieformalnego geoparku (Urban, Wróblewski, 2004; Poros, 2015). Park ten aktualnie jest komponentem – trzonem Geoparku Świętokrzyskiego włączonego do Światowej Sieci Geoparków UNESCO (Wróblewski, 2021, 2023).

Idea zlokalizowania w Kielcach centrum edukacji geologicznej wynikała z uprzywilejowanego położenia regio-

nu świętokrzyskiego w geologicznej przestrzeni Polski i Europy, co już w pierwszej połowie XX w. artykułował Jan Czarnocki (Czarnocki 1946, 1949). W 1996 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Kielce zawarto porozumienie w sprawie wspólnej realizacji Świętokrzyskiego Programu Edukacji Ekologicznej, którego sygnatariuszem był m.in. Oddział Świętokrzyski PIG wnoszący do programu elementy abiotyczne związane z litosferą i hydrosferą. Elementy te, m.in. inicjatywę powołania w Kielcach centrum geoedukacji, zaprezentowano na ogólnopolskiej konferencji *Agenda 21*, zorganizowanej przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie, Zespół Edukacyjnych Problemów Środowiska Komitetu Naukowego *Człowiek i Środowisko* przy Prezydium PAN (Wróblewski, 1997). Nieustanne popularyzowanie idei centrum geoedukacji, a także promowanie

Ryc. 1. Budynek Centrum Geoedukacji od południa, z głównym wejściem. Fot. T. Wróblewski

walorów przyrody nieożywionej Kielc i ich okolic, z zainteresowaniem przyjęte przez władze samorządowe, stworzyły korzystny klimat dla przybliżenia wizji geocentrum, programu jego funkcjonowania oraz analizy możliwości lokalizacji specjalnego obiektu kubaturowego. Te ostatnie korespondowały ze staraniami (Wróblewski, 1999) o utwo-

wienie w mieście kolejnego, czwartego rezerwatu geologicznego¹.

Zaistniała w Urzędzie Miasta nowa budżetowa komórka geologicznej proweniencji w grudniu 2003 r. zmieniła swą nazwę na Geopark Kielce, który na początku zajął się problemami związanymi z zagospodarowaniem rezerwatów przyrody nieożywionej na Kadzielni, Ślichowicy i Wietrzni oraz popularyzacją tych obiektów. Wkrótce przejął też sprawy organizacyjne i planistyczne projektu urządzenia w mieście ogrodu botanicznego, od 2004 r. lokalizowanego na wschodnim zboczu Karczówki. W roku 2008 opracowano projekt wybudowania obiektów kubaturowych Centrum Geoedukacji w Kielcach², na podstawie którego w latach 2010–2011 zrealizowano budowlę z pełną infrastrukturą, wkomponowaną w krajobraz pogórnicych wyrobisk dawnych kamieniołomów wapieni Wietrznia-Międzygórze. Budynek (ryc. 1) powstał na południowo-wschodnim skraju rezerwatu *Wietrznia* im. Zbigniewa Rubinowskiego. Po wyposażeniu wnętrza w geologiczną ekspozycję, 24 maja 2012 r. uroczyście otwarto Centrum Geoedukacji (Szrek, Poros, 2012). Nowy budynek stał się też siedzibą Geoparku Kielce – jednostki budżetowej Urzędu Miasta, która do tej pory mieściła się w jednym z jego pomieszczeń (ryc. 2). Kielecki Geopark w ramach swych zadań realizował też działania związane z budową ogrodu

Ryc. 2. Nowa jednostka kieleckiego Urzędu Miasta powstała w 2003 r. w wyniku realizacji geologicznego programu edukacyjnego. Fot. T. Wróblewski

Ryc. 3. Uczestnicy konferencji z okazji 20-lecia Geonatury Kielce w gmachu Centrum Geoedukacji. Fot. UM Kielce

¹ Rezerwat *Wietrznia* im. Zbigniewa Rubinowskiego o powierzchni 17,95 ha utworzony w 1999 r., obejmujący ciąg dawnych wyrobisk górniczych zagłębionych we wschodniej części Pasma Kadzielniańskiego.

² Projekt wybrany w wyniku konkursu wygranego przez zespół architektów z Warszawy (P. Hardecki, M. Czarnomska, K. Łaniewski-Wołk, Ł. Stępnik).

botanicznego, urządzonego w latach 2009–2019 w sąsiedztwie rezerwatu krajobrazowego *Karczówka*, najstarszego w mieście rezerwatu przyrody o ważnych wartościach geologicznych (Wróblewski 2011, 2017). Otwarty Ogród Botaniczny prezentuje ok. 2000 taksonów roślin w 30 kolekcjach. Rada Miasta kolejną uchwałą³ w 2021 r. przemianowała Geopark Kielce na Geonaturę Kielce, w której skład wchodzi Geopark i Ogród Botaniczny.

W budynku Centrum Geoedukacji na Wietrzni 25 sierpnia 2023 r. odbyła się konferencja zorganizowana z okazji 20-lecia Geonatury Kielce, właściwie nawiązująca do 20. rocznicy powołania prawnej struktury zaprojektowanego przez OŚ PIG Centrum Geoedukacji (Wróblewski 2000, 2002). Na konferencji po powitaniu przez Prezydenta Miasta Bogdana Wentę zaproszonych licznie przybyłych (ryc. 3), wśród których znaleźli się m.in. byli, kolejni dyrektorzy Geoparku Kielce: Andrzej Mochoń i Elżbieta Czajkowska, oraz złożeniu wielu gratulacji, prezentacje wygłosili: Mirosław Hejduk (dyrektor Geonatury Kielce) – *20 lat Geonatury Kielce*; Piotr Szrek (zastępca dyrektora PIG-PIB ds. badań i rozwoju) – *Rola państwowej służby geologicznej w tworzeniu i funkcjonowaniu geoparków w Polsce*⁴; Grażyna Szymczak (prezes Rady Ogrodów Botanicznych i Arboretów w Polsce) – *Ogrody botaniczne we współczesnym świecie – rola, zadania, funkcje*; Michał Poros (przewodniczący Geoparku Świętokrzyskiego) – *Od lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego do Światowego Geoparku UNESCO*.

20. rocznica formalnego zaistnienia w Kielcach Centrum Geoedukacji, w którego gmachu odbywało się spotkanie, nie zaznaczyła się oficjalną obecnością przedstawicieli OŚ PIG, jak również wieloletnich jego „urzędowych” współpracowników, bez których wsparcia i zaangażowania realizacja tej unikatowej inicjatywy nie byłaby możliwa. To im należałoby na 20-lecie złożyć podziękowania za współpracę z Oddziałem Świętokrzyskim Państwowego Instytutu Geologicznego oraz popieranie jego inicjatyw: byłemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Przyrody w Kielcach – Jarosławowi Pajdakowi, oraz szczególnie Wydziałowi Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Kielce w osobach byłych, kolejnych dyrektorów: Jadwigi Skrobacskiej, Bartłomieja Molendy i Roberta Urbańskiego. Dzięki

współpracy geologów i pracujących w administracyjnych organach ludzi rozumiejących potrzebę geoedukacji, wykorzystującej wyróżniające się elementy świętokrzyskiego krajobrazu, powstał obiekt, który nie tylko został przyjęty z dużym zainteresowaniem przez społeczeństwo, ale też zaowocował innymi przyrodniczymi inicjatywami edukacyjnymi.

LITERATURA

- CZARNOCKI J. 1946 – Geologia Kielc i okolic. Archiw. Oddz. Świętokrz. Państw. Inst. Geol. Kielce.
- CZARNOCKI J. 1949 – W sprawie ochrony krajobrazu i obiektów naukowych w granicach miasta Kielc. Wiad. Muz. Ziemi, 1948 (4): 313–320.
- POROS M. 2015 – Geopark Chęcińsko-Kielecki w drodze do Europejskiej Sieci Geoparków. Ogólna i regionalna ochrona przyrody, 36–37: 139–146.
- SZREK P., POROS M. 2012 – Pierwsze w Polsce Centrum Geoedukacji – Wietrznia, Kielce. Prz. Geol., 60 (6): 310.
- UCHWAŁA nr XV/268/2003 Rady Miejskiej w Kielcach z dnia 18 września 2003 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą „Centrum Geoedukacji Kielce”.
- URBAN J., WRÓBLEWSKI T. 2004 – Chęciny-Kielce Landscape Park – an example of officially not proclaimed geopark. Pol. Geol. Inst. Spec. Pap., 13: 131–136.
- WRÓBLEWSKI T. 1997 – Świętokrzyski program edukacji ekologicznej w sferze działań Państwowego Instytutu Geologicznego. [W:] Cichy D. (red.), Edukacja środowiskowa, Agenda 21 – realizacja zadań edukacyjnych, mat. konf. 5–6 maja 1997, Jedlnia-Letnisko. Inst. Badań Edukacyjnych, Warszawa: 219–225.
- WRÓBLEWSKI T. 1999 – Starania o ochronę Wietrzni w Kielcach: projektowany rezerwat przyrody nieożywionej im. Zbigniewa Rubinowskiego. [W:] Geologia i sozologia w regionie świętokrzyskim u schyłku XX wieku, X Konferencja Sozologiczna PTG, Państw. Inst. Geol., Kielce: 127–131.
- WRÓBLEWSKI T. 2000 – Ogólna koncepcja organizacji i programu funkcjonowania centrum geoedukacji w Kielcach. Arch. Urz. Miasta Kielce.
- WRÓBLEWSKI T. 2002 – Koncepcja organizacji w Kielcach centrum edukacji geologicznej. Pos. Nauk. Państw. Inst. Geol., 58: 126–129.
- WRÓBLEWSKI T. 2011 – Geologiczne wartości Karczówki. [W:] Cieśliński S., Czajkowska E. (red.), Kielecki Ogród Botaniczny na Karczówce, koncepcja – realizacja, Kielce: 29–32.
- WRÓBLEWSKI T. 2017 – Różnorodność dziedzictwa kieleckiej Karczówki. Prace Inst. Archeolog. UKSW, Archaeologica Hereditas 8, Konserwacja zapobiegawcza środowiska, 4: 169–192.
- WRÓBLEWSKI T. 2021 – Od geologicznego parku krajobrazowego do geoparku globalnego (1991–2021). Prz. Geol., 69 (5): 287–293, 330.
- WRÓBLEWSKI T. 2023 – Świętokrzyski Geopark. Wierchy, 87: 238–240.

Tymoteusz Wróblewski

³ Uchwała RM Kielce XLII/827/2021 z 18 marca 2021 r.

⁴ Prelegent m.in. słusznie zwrócił uwagę na niewłaściwość wieloznacznego stosowania terminu geopark.